

ОЦІНЮВАННЯ ВІРОГІДНОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ПОРУШЕННЯ СТАНУ ОБ'ЄКТУ

© Погребенник В.Д., Політило Р.В., 2012

Розглянуто типові параметри сенсорів охоронних систем, які характеризують належну якість виявлення факту проникнення на об'єкт. Оцінено зміни ймовірності виявлення порушення стану об'єкту у залежності від числа спостережень, відстані та різних швидкостей порушника.

Typical parameters of sensor of security systems that characterize good quality detection of the penetration of an object. By changing the probability of detecting a violation of the object depending on the number of observations, distances and different speeds of the offender.

Вступ. Типовими параметрами сенсорів охоронних систем, які характеризують належну якість виявлення факту проникнення на об'єкт, що охороняється, є ймовірність правильного виявлення, ймовірність помилкового спрацювання та чутливість сенсора [1].

Ймовірність правильного виявлення P_D – ймовірність того, що сенсор спрацює при проникненні порушника в охоронну зону. P_D – величина статистична, оцінюється за результатами серії випробувань і, як наслідок, залежить від прийнятої методики випробувань. Слід відзначити, що якщо вказати, наприклад, $P_D = 0,9$, то воно буде некоректним. У специфікації сенсора повинен бути обумовлений сценарій проникнення, тобто зовнішні умови, модель порушника (який повзе, зі швидкістю 0,5 м/с і т.д.). Крім того, необхідно знати методику оцінювання P_D . Тоді модель виявлення описується двома параметрами: ймовірністю виявлення і довірчим інтервалом C_L , тобто сенсор буде виявляти з ймовірністю P_D на рівні C_L . Але звичайно така повна інформація звичайно недоступна. У більшості випадків приходиться задовольнитися значенням P_D , яке слід вважати умовним, яке ґрунтується на припущеннях.

Ймовірність хибної тривоги – ймовірність того, що за час t відбудеться хибне спрацювання сенсора. Статистично оцінюється частотою хибних тривог – кількістю хибних тривог за певний інтервал часу. Середній інтервал часу між двома послідовними хибними спрацюваннями називається напрацюванням на помилкове спрацювання $P_{ПС}$.

Тому частота хибних спрацювань є основною характеристикою, за якою можна судити про завадостійкість сенсора. Ідеальний сенсор охоронної сигналізації має ймовірність виявлення рівну одиниці і нульову частоту хибних тривог. Проте, ідеальних сенсорів не існує, і обидві ці величини в дійсності часто далекі від ідеалу.

Розглянуті характеристики пов'язані між собою таким параметром, як чутливість сенсора. Чутливість – величина, обернена порогу. Поріг, деяке значення, нижче якого сигнали інтерпретуються як шуми. Поріг регулюється під час налаштування сенсора. Чим

більша чутливість, тим більша ймовірність виявлення. Але при збільшенні чутливості зростає й частота хибних тривоги.

При налаштуванні сенсора приходиться вибрати ці параметри, і при цьому задача полягає у підборі оптимального рівня чутливості S_{opt} . Отже, розглядаючи процес виявлення в цілому, можна виділити основні показники його якості: достовірність виявлення; стійкість до завад. Ймовірність правильного виявлення є основною характеристикою, яка дозволила про достовірність виявлення. На рис. 1 наведено графік взаємозалежності ймовірності виявлення і помилкового спрацювання.

Частота хибних тривоги є основною характеристикою, за якою можна судити про завадостійкість сенсора. Завадостійкість – показник якості сенсора, що характеризує його здатність стабільно працювати в різних умовах.

Обумовлено це, перш за все, тим, що будь-який сенсор схильний до дії великого числа інтенсивних завад різноманітного походження, і в цих умовах, абсолютно достовірно розрізнити дію завад від вторгнення порушника неможливо [2].

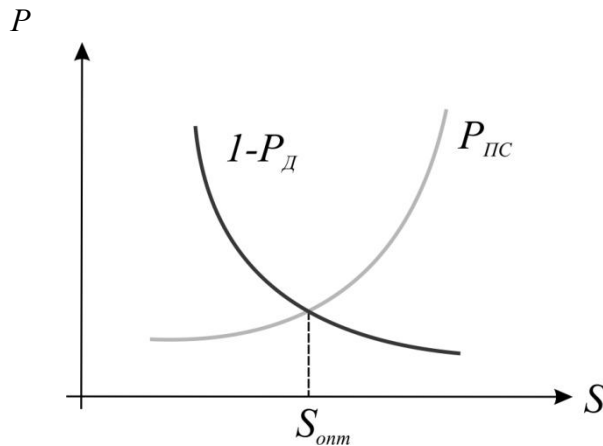

Рис. 1. Взаємозалежність ймовірності виявлення P_D та ймовірності помилкового спрацювання $P_{ПС}$: P_D – ймовірність правильного виявлення; $P_{ПС}$ – ймовірність помилкового спрацювання; S – чутливість сенсора; S_{opt} – оптимальне значення чутливості сенсора.

Величина ймовірності виявлення порушника (P_D) та величина середнього напрацювання на помилкову тривогу ($t_{пт}$) є основними тактико-технічними характеристиками порушника, які характеризують його сигналізаційну надійність – можливість виявлення і завадостійкість.

P_D можна розрахувати за формулою:

$$P_D = \frac{N_b - M - 1}{N_b}, \quad (1)$$

де N_b – число випробувань по подоланню зони виявлення (ЗВ);

M – число пропусків порушника (експериментів, в яких не спрацювала ЗВ).

Також важливим параметром ЗВ є частота помилкових спрацювань $N_{пс}$, яка обчислюється так:

$$N_{\text{пс}} = \frac{1}{t_{\text{пт}}}. \quad (2)$$

Причини помилкових тривог можуть бути різними. Зокрема, помилкова тривога може виникнути через «технологічні» причини: неграмотний монтаж сенсорів, неправильне налаштування електронних блоків або просто незадовільний інженерний стан об'єкту.

При аналізі показників вірогідності контролю використовується ймовірність помилкових рішень $P_{\text{ПОМ}}$, яка визначається як різниця

$$P_{\text{ПОМ}} = 1 - P_{\text{Д}}. \quad (3)$$

Помилкові рішення при виявленні мають дві складові, які носять назву *хибна відмова* та *невизначена відмова*. В теорії виявлення існують для цих подій відповідно такі назви: помилка першого роду або ризик виробника і помилка другого роду або помилка споживача.

Ймовірність помилковості рішень подамо так

$$P_{\text{ПОМ}} = P_{\text{Х}} + P_{\text{Н}}, \quad (4)$$

де $P_{\text{Х}}$ – ймовірність того, що об'єкт С справний, а результат виявлення негативний (стан об'єкту порушений П); $P_{\text{Н}}$ – ймовірність того, що об'єкт С несправний, а результат виявлення позитивний (стан об'єкту не порушений П).

Розглянемо ймовірність виявлення нерухомих об'єктів. Важливим критерієм оцінки системи є *миттєва* ймовірність p виявлення об'єкту за один цикл.

Допустимо, що миттєві спостереження виконуються за незмінних умов і що ймовірність виявлення при кожному з них є величина незалежна, ймовірність виявлення при m миттєвих спостереженнях визначають у відповідності з теоремою про повторення незалежних подій за формулою [3]

$$P_{\text{С}}(m) = 1 - (1 - p)^m. \quad (5)$$

Значення $P_{\text{С}}(m)$ – це накопичена ймовірність виявлення.

На рис. 2 подано криві, які дають змогу знайти число спостережень m , при якому на певній відстані реалізується потрібна ймовірність виявлення $P_{\text{С}}$. Очевидно, що навіть при малому значенні ймовірності правильного виявлення за одне спостереження p можуть бути отримані прийнятні значення $P_{\text{С}} > 0,9$. Але при дуже малих значеннях p для отримання $P_{\text{С}} > 0,9$ потрібно досить велике число m спостережень.

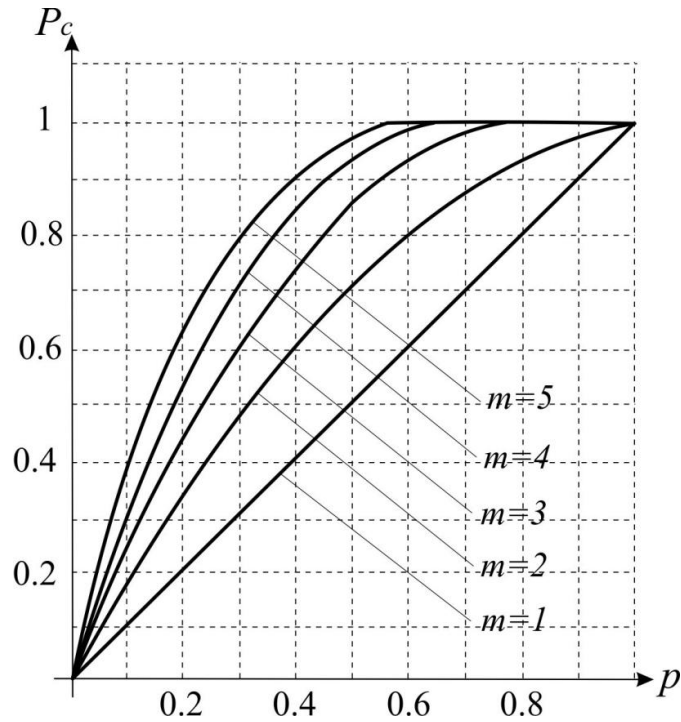

Рис. 2. Залежність накопиченої ймовірності P_C від ймовірності правильного виявлення в одному циклі p при різному числі спостережень m .

Математичне очікування, дисперсія та середньоквадратичне відхилення числа миттєвих спостережень, необхідних для виявлення об'єкта, можна визначити за виразами

$$M(m) = \sum_{k=1}^{\infty} k(1-p)^{k-1} p \cdot (m=k), \quad (6)$$

$$D(m) = M(m^2) - [M(m)]^2 = (1-p)/p^2, \quad (7)$$

$$\sigma(m) = \sqrt{L(m)} = \sqrt{1-p}/p. \quad (8)$$

Якщо хоча би одного виявлення в m спостереженнях недостатньо, то тоді потрібно не менше k правильних рішень і ймовірність визначають з рівності

$$P_{k,m} = \sum_{i=k}^m C_m^i p^i (1-p)^{m-i}, \quad (9)$$

де
$$C_m^i = \frac{m(m-1)\dots(m-i+1)}{1 \cdot 2 \cdot 3 \dots i}.$$

Як видно з рис. 3, при одному й тому ж значенню p ймовірність $P_{2,3}$ менше ймовірності $P_{2,5}$, тобто при трьох спостереженнях важче забезпечити не менше двох правильних виявлень, ніж в п'яти.

Враховуючи, що величина p пов'язана з відстанню L , тобто $p=f(L)$, то й $P(m)$ буде залежним від L . Використовуючи формулу (5) для різних m , можна розрахувати криві $P(L)$, які подано на рис. 4. Вони можуть бути використані для визначення ймовірності виявлення на відповідній відстані до нерухомих об'єктів у залежності від числа спостережень.

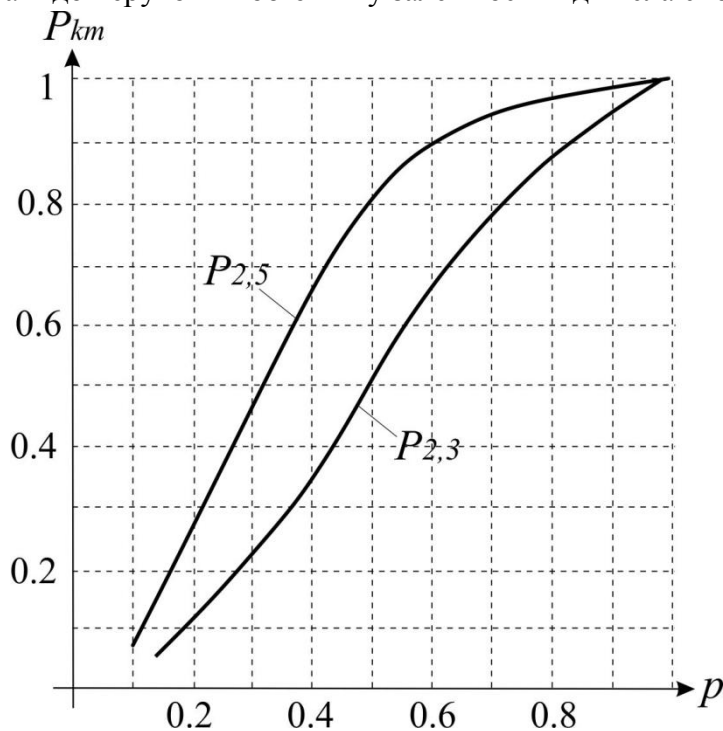

Рис. 3. Залежність накопиченої ймовірності від ймовірності правильного виявлення в одному циклі при заданому числі виявлень.

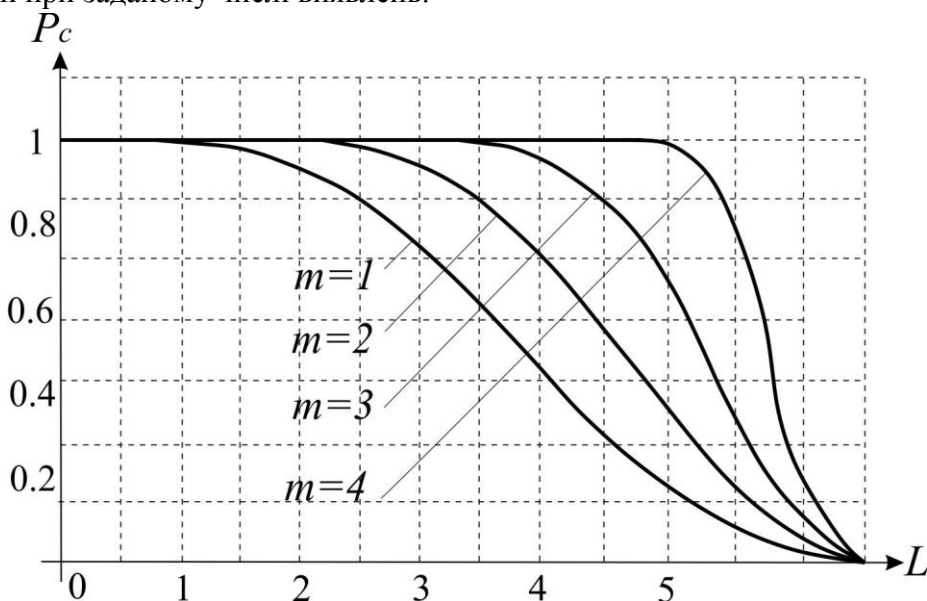

Рис. 4. Зміна накопиченої ймовірності у залежності від відстані L для різних значень m

Вище ми вважали, що спостереження проводились при незмінних умовах, тобто $p = \text{const}$. У загальному випадку при зміні умов спостереження маємо

$$P_C = 1 - \prod_{i=1}^m (1 - p_i), \quad (10)$$

де p_i – ймовірність виявлення об'єкта при i -му спостереженні.

Розглянемо випадок, коли порушник рухається з постійною швидкістю v . При встановленні залежності P_C від відстані до об'єкта L , слід використати формулу (10), оскільки у цьому випадку за рахунок руху порушника весь час відбувається зміна миттєвої ймовірності p . При відомій швидкості v , можна визначити зміну дальності при послідовних спостереженнях, а за залежністю $P(L)$ знайти p_i для i -го спостереження. Тоді, користуючись (10), можна побудувати графіки зміни P_C від L для характерних значень v (рис. 5).

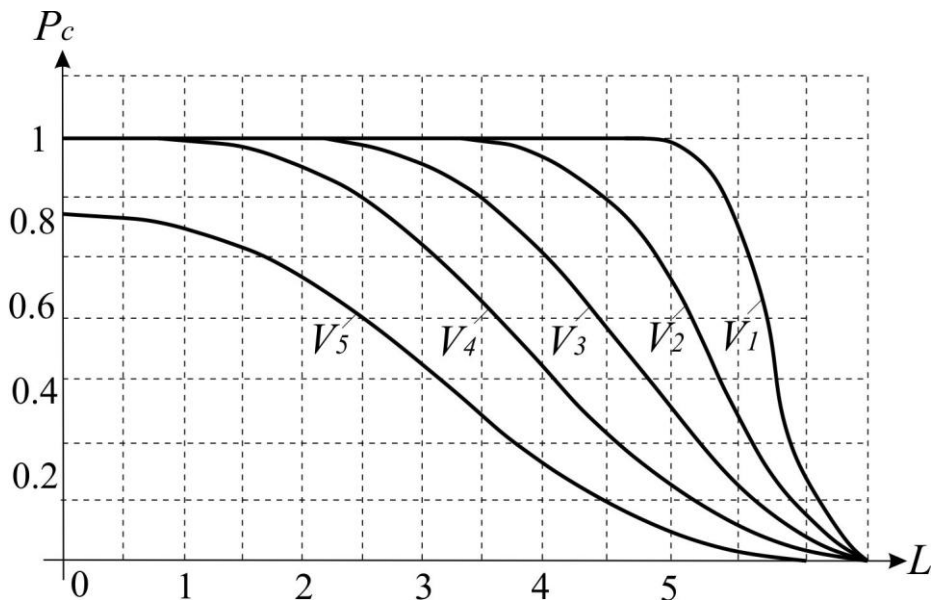

Рис. 5. Зміна накопиченої ймовірності у залежності від дальності для різних швидкостей порушника ($v_5 > v_4 > v_3 > v_2 > v_1$)

Знання залежності $P(L)$ дає змогу визначити $L_{\max}$ і $L_{\min}$ і тим самим представити зону дії системи, яка містить зону ймовірного та достовірного виявлення.

Складніше вирішується задача оцінювання P_C при русі порушника відносно системи виявлення під будь-яким кутом. Показано, що на заданій траєкторії переміщення порушника зона дії системи обмежена максимально можливою відстанню виявлення $L_{\max}$. Порушник при цьому рухається паралельно осі y на віддалі X_i , яка може бути в межах від 0 до $\pm L_{\max}$.

За формулою (10) для кожного i -го спостереження довжиною $2X_i$, можна розрахувати значення $P_C(m)$. Весь інтервал параметра X_i можна охарактеризувати розподілом $P_C(X)$. Тоді можна побудувати залежності $P_C(X)$ для кожного типу об'єкту та для різних умов. У теорії пошуку та виявлення об'єктів введено поняття ефективної ширини смуги виявлення об'єкта, яку визначають як основу прямокутника, площа якого рівна площі під кривою $P_C(X)$:

$$B_E = \frac{1}{P_Z} \int_{-\infty}^{+\infty} P_C(X) dX, \quad (11)$$

де P_Z – задана ймовірність виявлення об'єкта.

У загальному випадку закон розподілу $P_C(X)$ може бути різним.

Розглянемо, як впливає спосіб пошуку на значення накопиченої ймовірності виявлення. Подамо пошук як випадковий марковський процес, в якому число виявлень за даний відрізок часу не залежить від результатів попереднього [4]. Такий найпростіший потік характеризують розподілом Пуассона, а накопичену ймовірність виявлення об'єкта системою визначають для стаціонарного пуассонівського потоку за формулою

$$P_C(t) = 1 - \exp[-U(t)], \quad (12)$$

де $U(t)$ – потенціал пошуку:

$$U(t) = \gamma t_p \quad (13)$$

і для нестационарного:

$$U(t) = \int_{-t_0}^{+t_0+t_p} P_C(X) dX, \quad (14)$$

де γ – густина (інтенсивність) потоку подій, тобто середнє число виявлень за одиницю часу; t_p – час пошуку, t_0 – початок відліку часу пошуку.

Отже, потенціал пошуку характеризує накопичення ймовірності з наростанням циклів спостережень, тобто протягом часу. З (13) та (14) після перетворень отримаємо

$$U(t) = -m \ln(1 - p) \quad (15)$$

і

$$p = 1 - \exp(-\gamma t_p). \quad (16)$$

Ці формули справедливі для віддалі L_0 . Для довільної віддалі L отримаємо

$$\gamma(t) = -\frac{1}{t_p} \ln[1 - p(L)]; \quad (17)$$

$$p(D) = 1 - \exp[-\gamma(L)t_p] \quad (18)$$

Отже з допомогою наведених формул можлива еквівалентна заміна заданих ймовірнісних характеристик. Тому розрахунок накопиченої ймовірності зводиться до визначення потенціалу виявлення або інтенсивності пошуку.

Висновки.

Оцінено зміни ймовірності виявлення порушення стану об'єкту у залежності від числа спостережень, відстані та різних швидкостей порушника.

1. Політило Р. В. Підвищення надійності ультразвукових систем охоронної сигналізації / Погребенник В. Д., Політило Р. В. // Збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-технічної конференції «Приладобудування 2008: стан і перспективи». – К.: НТУ «Київський політехнічний інститут», 2008. – С. 105–106. 2. Політило Р. В. // Вибір параметрів первинних вимірювальних перетворювачів ультразвукових засобів охоронної сигналізації / Погребенник В. Д., Політило Р. В. // Збірник матеріалів IV Міжвузівської науково-технічної конференції науково-педагогічних працівників «Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні». – Львів: ІППТ, 2009. – С. 48–49. 109. 3. Абчук В.А. Поиск объектов / Абчук В.А., Суздаль В.Г. – М.: Сов. радио, 1977. – 336 с. 110. 4. Бакут П.А. Обнаружение движущихся объектов / Бакут П.А., Жулина Ю.В., Иванчук Н.А. – М.: Сов. радио, 1980. –288 с.